З огляду на аналіз вищевказаних норм житлового законодавства (стосовно «договору найму соціального житла» та «договору соціального найму житла») простежується термінологічна неузгодженість, що призводить до неправильного застосування норм права.

Виходячи з вищевикладеного виникає закономірне питання, який вид житлового фонду призначений задовольнити потребу громадян в житлі, що вимагають соціального захисту?

І на сам кінець необхідно зазначити, що спираючись на практику можна зробити сумні висновки, які полягають в тому, що не один із способів задоволення потреб громадян, які відносяться до соціально незахищених верств населення, на сьогодні не працює. Один з них залишився в соціалістичному минулому, а інший ще не набрав відповідної «сили». Від цього потерпають люди.

Спираючись на ст. 47 Конституції України, пропонується внести зміни до Житлового кодексу України, шляхом виключення із ст. 4 державного житлового фонду, як такий, що втратив актуальність на сьогодення.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про житловий фонд соціального призначення : закон України 12.01.2006 № 3334-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 19–20. Ст. 159.

3. Житловий кодекс України : закон України від 30.06.1983 № 5464-X. *Відомості Верховної Ради України.* 1983. Додаток до № 28. Ст. 573.

4. Сліпченко С. О., Мічурін Є. О., Соболєв О. В. Житлове право України : наук.-практ. посіб. Харків : Еспада, 2003. 344 с.

Одержано 11.04.2018

УДК 347.23

Олексій Миколайович Соловйов,
доцент кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

«LOST IN TRANSLATION», АБО АВТОНОМНІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ «ВЛАСНІСТЬ», ЩО ҐРУНТУЄТЬСЯ НА СТАТТІ 1 ПРОТОКОЛУ № 1 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Згідно з першим реченням ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Європейська конвенція з прав людини) «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм *майном*»[1]. Прихильники «розширеного переліку об'єктів» правовідношення власності звертають увагу на

[1] Наведена норма є результатом офіційного перекладу положень Конвенції на українську мову, затвердженого Міністерством закордонних справ України від 27.01.2006 р.

© Соловйов О. М., 2018

найменування ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини («Захист власності»), на вживання у її тексті термінів «власність» і «майно», і тим самим пояснюють їх ототожнення. Подальша логіка подібних міркувань нібито зрозуміла: якщо Європейська конвенція з прав людини є частиною національного законодавства, то і ототожнення термінів «власність» і «майно» відповідає йому; а раз у ч. 1 ст. 190 ЦК України закріплено найбільш широке визначення «майна», то саме так слід представляти об'єкти права власності. Проте, як буде продемонстровано нижче, *для подібних висновків немає підстав ні в самій Європейській конвенції з прав людини, ні в практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ)*.

Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. суди застосовують при розгляді справ Європейську конвенцію з прав людини та практику ЄСПЛ як джерело права. А згідно зі сталою практикою ЄСПЛ ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини містить три речення, що відповідають трьом самостійним правилам, і саме перше з них має загальний характер і засновує принцип «мирного володіння майном». Вказане тлумачення положень ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини вперше було здійснено ЄСПЛ у п. 61 свого рішення у справі «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» від 23.09.1982 р. і даного підходу ЄСПЛ дотримується і в подальших своїх рішеннях[1].

Проте з самим принципом «мирного володіння майном» передбаченим першим реченням ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини не все так просто. Якщо звернутися до офіційного перекладу Європейської конвенції з прав людини на російську мову, то перше речення ст. 1 Протоколу № 1 до неї містить наступне правило: «*Каждое физическое или юридическое лицо имеет право на уважение своей собственности*». Як можна бачити в даному варіанті положень Європейської конвенції з прав людини, що має силу норми права на території Російської Федерації, немає і слова про «мирне володіння майном». Перш ніж починати дискусію на тему «чий переклад краще і точніше» звернемося до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р., згідно з ч. 1, 3, 4 ст. 18 якого «для цілей посилання на текст Конвенції суди використовують офіційний переклад Конвенції українською мовою; у разі відсутності перекладу Рішення та ухвали Суду чи ухвали Комісії *суд користується оригінальним текстом; у разі виявлення мовної розбіжності між перекладом та оригінальним текстом суд користується оригінальним текстом*». Таким чином, вказаною нормою підкреслюється (і це загальний підхід для всіх країн-учасниць Європейської конвенції з прав людини), що вищу юридичну силу має «оригінальний текст» Європейської конвенції з прав людини і будь-які колізії між перекладом і «оригінальним текстом» повинні вирішуватися на користь останнього. Отже, необхідно до нього і звернутися, пам'ятаючи при цьому, що оригінальних текстів Європейської конвенції з прав людини два – на англійській і французькій мовах.

[1] Див. наприклад, п. 37 рішення ЄСПЛ у справі «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» від 21.02.1986 р., п. 44 рішення ЄСПЛ у справі «Іммобіляре Саффі» проти Італії» від 28.07.1999 р., п. 166 рішення ЄСПЛ у справі «East/West Alliance Limited» проти України від 23.01.2014 р.

Відповідно до першого речення французького варіанту оригінального тексту ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини «*Toute personne physique ou morale a* ***droit au respect de ses biens***», що в перекладі означає «*Кожна фізична або юридична особа має* ***право на повагу свого майна***». Як ми бачимо, саме французький варіант оригінального тексту Європейської конвенції з прав людини був узятий за основу при підготовці офіційного перекладу російською мовою. Але у французькому варіанті оригінального тексту також відсутнє згадування про «мирне володіння майном», і міститься істотна відмінність від російського офіційного перекладу. Так слово «*biens*» перекладається саме як «*майно*» і суттєво відрізняється від використаного в російському офіційному перекладі терміну «*власність*», що перекладається французькою мовою як «*propriété*».

Згідно з англійською версією оригінального тексту першого речення ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини «*Every natural or legal person is* ***entitled to the peaceful enjoyment of his possessions***», що перекладається як «*Кожна фізична або юридична особа має* ***право мирно володіти своїм майном***». Таким чином, саме англійський варіант оригінального тексту Європейської конвенції з прав людини став основою для підготовки офіційного її перекладу українською мовою, і саме в ньому міститься згадка про «*мирне володіння майном*», що відсутня у французькому варіанті її оригінального тексту.

Подібне «вільне» поводження з термінами «власність» і «майно» спостерігається і в оригінальних текстах другого речення ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини. Так французьким варіантом оригінального тексту ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини передбачено, що «*Nul ne peut être privé de sa* ***propriété*** *que pour cause d'utilité publique et dans les conditions prévues par la loi et les principes généraux du droit international*», але вже замість слова «*biens*» *(«майно»)*, використаного в першому реченні, вказано слово «*propriété*» *(«власність»)*. Дана норма у російському офіційному перекладі Конвенції звучить як: «*Никто не может быть лишен своего* ***имущества*** *иначе как в интересах общества и на условиях, предусмотренных законом и общими принципами международного права*». Як бачимо, в цьому перекладі вже термін «*propriété*» *(«власність»)* з оригінального французького тексту «творчо» замінено на зовсім інше слово – *«майно»*. Такий підхід може і є творчим, але далекий від буквального перекладу, який потрібен при дослідженні юридичних документів.

У англійському ж варіанті оригінального тексту другого речення ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини використовується той самий термін, що і в першому – «*possessions» («майно»*): «*No one shall be deprived of his* ***possessions*** *except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law*». Але при підготовці офіційного перекладу Конвенції українською мовою на цей факт чомусь не звернули уваги, і використали у другому реченні ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини слово *«власність»*: «*Ніхто не може бути позбавлений своєї* ***власності*** *інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права*».

Отже, немає жодних суперечностей між версіями офіційних перекладів Європейської конвенції з прав людини на російську і українську мови. Їх у принципі бути не може, оскільки вже підкреслювалася вища юридична сила саме оригінальних її текстів, з якими і треба порівнювати переклади (що нами і було зроблено). Але в результаті здійсненого вище аналізу ми виявили значніший факт – *розбіжність між двома версіями оригінального*

тексту ст. 1 Протоколу № 1 Європейській конвенції з прав людини. Дана обставина була встановлена і суддями ЄСПЛ[1], якими був вироблений підхід, що полягає в інтерпретаційному усуненні розбіжностей, формуючи при цьому практику ЄСПЛ, яка набуває значення норми права. Даний підхід сприйнятий і національним українським законодавством. У ч. 5 ст. 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 р. зазначено, що у разі виявлення мовної розбіжності між оригінальними текстами та/або в разі потреби мовного тлумачення оригінального тексту використовується відповідна практика ЄСПЛ.

Згідно зі сталою практикою ЄСПЛ *поняття «власності», вказане в ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини, має автономне значення, яке не обмежується власністю на фізичні речі і не залежить від формальної класифікації в національному законодавстві* (див., наприклад, п. 22 рішення ЄСПЛ у справі «Кечко проти України» від 08.11.2005 р.). Тим самим ЄСПЛ підкреслює неприпустимість ототожнення термінів «власність» і «право власності», і «автономне», самостійне значення поняття «власність», обумовлене завданнями, що стоять перед Європейською конвенцією з прав людини (тобто для цілей даної Конвенції), незалежне від інтерпретацій «власності», заснованих на національних законодавствах.

Резюмуючи викладене, слід констатувати, що *відповідно до ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини і практикою ЄСПЛ принцип «мирного володіння майном» розповсюджується на майнові відносини (у широкому сенсі цих слів), при цьому майнові відносини і відносини власності співвідносяться як родове і видове поняття*. Останнє вже цілком відповідає вітчизняним уявленням про місце відносин власності в структурі предмету цивільного права. Заснована на ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини концепція «майна» тлумачиться ЄСПЛ дуже широко, і включає «широкий спектр економічних інтересів», які можуть бути не тільки майновими, але і немайновими. При цьому підкреслюється «автономність», самостійність і незалежність даної концепції від поглядів, що спираються на національні законодавства країн-учасниць Конвенції (що лише відображає універсальний характер її положень). Як зазначала М. Карсс-Фріск «важливо враховувати, що для приведення в дію ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини зовсім не обов'язково, щоб відповідний інтерес особистості визнавався б правом власності за внутрішнім законодавством тієї або іншої країни – *поняття «майно» має автономне значення для цілей Конвенції*»[2]. Отже, *немає жодної необхідності штучно розширювати перелік об'єктів правовідношення приватної власності «для усунення суперечностей» між національним цивільним законодавством і ст. 1 Протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини, зважаючи на відсутність таких*.

Одержано 15.03.2018

[1] Див. наприклад: п. 63 Рішення Європейського суду по права людини від 13.06.1979 р. у справі «Маркс (Marckx) проти Бельгії».

[2] Не будемо надзвичайно суворими до представника англо-американської школи права, але відзначимо, що в наведеній цитаті має йтися не про «право власності», а про «власність». «Право власності», будучи або підгалуззю цивільного права, або суб'єктивним правом, ніколи не може бути ототожнено з об'єктом цивільних правовідносин. – *О. С.*